

**JE HANDEN JEUKEN
ALS EEN GROEP NIETS DOET**

---

*Op het Isala College te Silvolde heeft de hele sectie Nederlands vorig jaar een project uitgevoerd over school en maatschappij.
Jan Schlebusch schrijft er over.*

Leerlingen geïnteresseerder, mondiger en kritischer maken

Als moedertaalonderwijs iets met communicatie te maken heeft, is groepswork onmisbaar. Ik ben ervan overtuigd, dat goed opgezet groepswork communicatieve vaardigheden in sterkere mate bevordert dan elke andere werkvorm. Dus werk ik veel met groepen, ongeveer de helft van de tijd.

Op full-time groepswork zie ik mezelf nog niet gauw overgaan. In bepaalde situaties vind ik bijvoorbeeld klassikale instructie en individueel laten werken zinvoller. Ook moet sleur worden vermeden. Zeker als je kleinere onderdelen steeds weer in groepswork-vorm giet, wordt iedereen doodziek van het steeds maar weer groepjes maken, op gang komen, enzovoort. Ik vind het zelden verantwoord (ook doordat we toch al veel groepswork doen) iets dat in een les af moet, te laten doen in speciaal daarvoor te formeren groepen. Wél kun je, zonder dat je dat formaliseert, het als normaal en wenselijk gedrag beschouwen, dat leerlingen met elkaar praten en overleggen over werk waaraan ze individueel bezig zijn. Tenslotte: onze sectie is, zoals waarschijnlijk iedereen, alsmaar bezig een leerplan te ontwikkelen dat nooit af komt, en we beschikken dus niet altijd over voldoende

en voldoende uitgewerkt materiaal.

Aan deze inleidende vaagheden wil ik er nog enkele toevoegen.

Voor mij bestaat er een groot verschil, in doelstellingen, in praktijk en in resultaat, tussen enerzijds sterk gestructureerd groepswork, waarbij voor de leerlingen van les tot les de vragen en opdrachten klaarliggen, en anderzijds opener, 'projectmatiger', groepswork. Beide vormen beschouw ik als zinvol, en het lijkt me het beste als ze beide worden toegepast (waarbij dosering en afwisseling niet te veronachtzamen didactische problemen zijn).

Maar het is duidelijk dat in het eerste geval de leerinhoud beter in de hand te houden en desgewenst zelfs vrijwel vast te stellen is, terwijl bij een projectmatiger aanpak ook de leraar maar moet afwachten wat er inhoudelijk uitkomt.

Niet dat dan het onderwerp en de keuze van het onderwerp minder belangrijk worden — integendeel — maar de doelstellingen zullen toch vooral liggen in de richting van houdingen en vaardigheden als spreken, luisteren, samenwerken, discussiëren, problemen oplossen, en informatie verwerven, verwerken en overbrengen. Deze leerdoelen zijn zo bij uitstek moedertaalonderwijs-leerdoelen, dat het mij volkomen overbodig en meestal ook ongewenst lijkt als eis te stellen dat het onderwerp op zogenaamd neerlandistisch terrein ligt. Wél is het noodzakelijk onderwerpen te (laten) kiezen die voldoende maatschappelijk relevant zijn, en waarover de meningen uiteenlopen. Voor mij is essentieel, dat leerlingen meningen en argumenten afwegen, informatie beoordelen, in discussie met anderen hun mening vormen, en in het algemeen een kritischer houding praktiseren. Misschien is dat ook wel het voornaamste politieke doel dat ik met mijn lessen nastreef. Ik ben namelijk niet bezig mijn leerlingen mijn ideeën mee te delen, maar ik hoop er een beetje aan bij te dragen dat ze geïnteresseerder, bewuster, mondiger en kritischer worden, en dat ze meer besef krijgen van informatie, manipulatie, en wat daar aan vast zit. Als dat lukt vind ik het allang mooi: dat zijn inzichten en houdingen waar ze wat mee kunnen doen. En dan komen ze er vanzelf wel een keer achter dat de denkbeelden over de maatschappij die ik er op na hou de juiste zijn, denk ik er bescheiden bij.

Een praktijkvoorbeeld

Afgelopen schooljaar hebben we in alle vierde klassen (6 havo-klassen en 2 atheneum-klassen) een 'project' gedaan over school en maatschappij. Het was de eerste keer dat we met de hele sectie zo consequent een dergelijke opzet uitvoerden. Wel hadden we veel met groepen, vrij veel met voorgebakken projecten, en af en toe met opener projecten gewerkt. Bij het opzetten van dit vierde-klas-project heb-

ben we ons laten inspireren door de artikelen van Theo Jansen en Anne-Ruth van Kammen: *Projekt-onderwijs: Afleren en Aanleren*. In de voorbereidingsfase hebben we onder meer een stencil vervaardigd en aan de hand daarvan, eind oktober, het project bij de leerlingen geïntroduceerd. Hier volgt de tekst, compleet en onverkort.

Project

Onderwijs en maatschappij (groepswerk)

Waarom?

- * Je onderzoekt iets van de wereld waar je in zit, en probeert je eigen mening zo goed mogelijk te vormen.

- * Groepswerk is (meestal) gezelliger, en je sociale vaardigheden komen aan bod: overleggen, conflicten oplossen, werk verdelen, verantwoordelijkheid dragen, enzovoort.

- * Je kunt op veel manieren bezig zijn, ook op je eigen manier.

- * Niet de leraar maar de groep bepaalt wat er gebeurt en hoe het gebeurt.

- * Je kunt je eigen belangstelling volgen.

Thema:

De relatie tussen onderwijs en maatschappij

(Het voordeel van één thema voor de hele klas is, dat de groepen niet helemaal langs elkaar werken, maar ook aan elkaars werk iets (kunnen) hebben. Wij stellen dit thema voor, omdat wij vinden dat het belangrijk is, niet te ver weg ligt, veel met je eigen situatie te maken heeft en veel aanknopingspunten heeft.

De kans dat je van de hierna genoemde doelstellingen iets bereikt, lijkt ons groot.)

Elke groep kiest een deel-onderwerp. Als je wilt, mag je ook een onderwerp kiezen dat buiten dit thema ligt.

Mogelijke onderwerpen:

- * cijfer- en beoordelingssysteem
- * mammoetwet: idealen en werkelijkheid
- * de lerarenopleiding nieuwe stijl
- * schoolboeken
- * moedertaalonderwijs
- * vergelijkend onderzoek naar schoolkranten
- * vergelijkend onderzoek naar leerlingenspraak
- * vergelijkend onderzoek naar onderwijs hier / ander land (b.v. Duitsland, China, Rusland, België, Zweden)

- * didactische werkvormen
- * kleuteronderwijs
- * projectonderwijs
- * enz. enz. enz. enz.

Doelstellingen

In het *algemeen* inzicht krijgen in de problematiek van je eigen situatie, kritischer leren denken, beter je houding bepalen, kennis maken met een andere werkwijze, ontwikkeling van sociale en communicatieve vaardigheden.

Per deel-onderwerp zul je bovendien je eigen specifieke doelstelling moeten kiezen (de vraag: wat willen we precies te weten komen?)

Groepsindeling

Bij voorkeur 3 à 6 man per groep. De keuze is vrij. Als het nodig is, kun je eventueel nog switchen. De groep kan ook nog later van onderwerp veranderen.

Tijd en organisatie

Tot Pasen zijn er plm. 2 lessen per week beschikbaar. Om de 2 à 3 weken, naar behoefte, vindt een plenaire vergadering plaats. Hierin wordt besproken wat elke groep doet en hoe dat vordert; verder kunnen de moeilijkheden binnen de groep aan de orde komen.

Bovendien houden de leraren 1 keer per 3 weken 's avonds een vergadering om de problemen te bespreken. Belangstellende leerlingen hebben daarbij toegang en recht van spreken.

Rond Pasen verzorgt elke groep *een les* over haar onderwerp voor de rest van de klas.

Ruimte, materiaal, mogelijkheden

Steeds is hetzelfde lokaal voor de projectlessen beschikbaar, maar je kunt ook de school uitgaan, ergens apart gaan zitten, etc.

Het nodige informatiemateriaal zul je grotendeels zelf moeten zien te krijgen; wel hebben we een adressenlijst een paar publikaties voor je. Verder zijn er, hopen we: papier, scharen, lijm, typemachine, stencilapparaat, prikborden.

In principe is alles mogelijk wat je zelf bedenkt en organiseert, bijvoorbeeld interviewen, enquêteren, verslagen maken, onderzoeken, films, video, excursies.

Tips

Maak afspraken tijdig en duidelijk.

Vraag informatiemateriaal vooral telefonisch aan (gaat sneller, je kunt je aanvraag beter toelichten).

Hou per groep een *logboek* bij, waarin je alle gebeurtenissen, besluiten, taakverdeling, afspraken, enz. noteert.

Laat je niet ontmoedigen, mislukkingen zijn ook leerzaam.

Ga niet blindelings af op wat anderen zeggen (of schrijven).

Problemen

Zelfstandigheid: Je bent gewend aan een vrij vaststaand, overzichtelijk, door de leraar bedacht en gepresenteerd programma. Nu heb je veel zaken zelf in de hand, je moet zelf beslissen wat je gaat doen, hoe, waarom, enz.

Je kunt daarbij niet op je leraar terugvallen.

Communicatie: Binnen de groep zul je op een redelijke manier moeten overleggen, en proberen ondanks of door onenigheid verder te komen. Naar buiten toe zul je moeten zorgen dat andere mensen ook iets hebben aan wat jullie doen. Wat je presenteert moet leesbaar, begrijpelijk en toegankelijk zijn.

Evaluatie

In de plenaire vergaderingen en binnen de groep ben je ongetwijfeld vaak bezig met het beoordelen van wat een persoon of een groep heeft gedaan. Voor je '*totaal-prestatie*' krijg je uiteindelijk een cijfer. Niet dat dit zo'n goede manier van beoordelen is, maar het is ook raar als je voor allerlei minder belangrijke zaken wél een meetelend cijfer krijgt en voor dit project niet.

We stellen voor, dat een groep zelf zegt welk cijfer ze hadden gedacht te moeten krijgen (met uitvoerige argumentatie) en dat na discussie de plenaire vergadering het cijfer vaststelt.

Ik zal proberen nu beknopt te beschrijven hoe in de twee 4-havo-klassen waaraan ik les geef een en ander is verlopen.

Na aankondiging en toelichting heb ik alle leerlingen gevraagd een lijstje op te stellen met onderwerpen die zij zouden willen bestuderen, in volgorde van voorkeur. Uit die lijstjes heb ik groepen geselecteerd. Dat was niet zo moeilijk, want velen bleken in de wandelgangen al overlegd te hebben. In één klas was een restgroep van 5 man, die tenslotte samen een onderwerp hebben gekozen, zij het met weinig overtuiging.

De gekozen onderwerpen waren: Mammoetwet; Lerarenopleiding (later veranderd in Politie); Kleuteronderwijs 2x; Jan Wolkers; Onderwijs in Rusland; Leger; Verpleging (later toegespitst op wijkverpleging); Lager onderwijs vroeger en nu (veranderd in Onderwijs aan buitenlandse kinderen); Wat heb je aan bepaalde vakken (onder meer godsdienst en geschiedenis) in de toekomst? (veranderd in Dierenbescherming, daarna in Bio-industrie); Milieuhygiëne (toegespitst op Luchtverontreiniging); Zwakzinnigen-inrichtingen; Middenschool. (Dat er nogal wat onderwerpen zijn gekozen buiten het centrale thema is een onbedoeld gevolg van mijn manier van introduceren.)

Het begin was nogal enthousiast. De meeste groepen liepen hard van stapel. Al gauw doken de problemen op: waar haal je de informatie, wat voor informatie wil je hebben, hoe baken je je onderwerp af?

Sommige groepen waren meer met vorm dan met inhoud bezig: Dan gaan we ook een interview houden, ja leuk, dat doen we, met wie en waarover? ja dat weet ik niet. Enkele groepen zochten hun heil in verandering van onderwerp.

Voor mij was het moeilijk me in dit stadium niet te buiten te gaan aan het verschaffen van ideeën, goede raad, adressen, informatiemateriaal. Zo had ik waarschijnlijk een paar groepen tijdelijk weer op gang gekregen, maar dan zou er weinig overgebleven zijn van het idee de leerlingen zelf hun weg te laten zoeken en kiezen, en van het uitgangspunt dat niet de leraar alles bepaalt en doet alsof hij alles weet. In plaats daarvan probeerde ik toch maar te stimuleren dat ze zelf oplossingen vonden voor hun problemen. Bovendien hielden we een klassikale vergadering. (Op zich erg leuk: de afspraak voor de vergadering was gemaakt, de les begon, ik ging ook ergens zitten zonder enig initiatief te nemen. Verwarring, hilariteit, ontsteltenis; maar verrassend snel brak het besef door dat er vergaderd moest worden en dat ze dat zelf moesten regelen. Leerzaam.) Het bleek toch wel erg moeilijk problemen te erkennen en ter sprake te brengen, maar sommige groepen hebben heel veel aan deze vergadering gehad.

Begin december is de eerste 'grote' vergadering gehouden, met alle bij het project betrokken neerlandici, en de leerlingen die zin hadden te komen. Het verslag van die vergadering geeft wel een aardig beeld van het eerste stadium. Vandaar dat ik ook dat hier laat volgen.

**Vergadering over het 4e-klas project Nederlands
Jeugdcentrum Uift, woensdag 8 december 1976,
19.30–22.00 uur**

Aanwezig: 17 leerlingen, 5 leraren

1 *Faciliteiten*

De meeste regelingen (stencillen, telefoon, gebruik van leeszaal en andere ruimtes, enz.) zijn intussen duidelijk en voldoen goed.

Belangrijk: strikte handhaving van rust en orde in de ruimtes bij de talen- en wiskundelokalen.

Er is een typemachine beschikbaar in het hok tegenover de lerarenkamer.

2 *Verantwoordelijkheid van de leraar*

De leraar wordt vaak (terecht) verantwoordelijk gesteld voor wat leerlingen in het kader van het project doen. (Vragen als: 'van wie moet je dat doen?', 'wie is je leraar?') De leraren moeten dat soort verantwoordelijkheid ook op zich nemen. Ze zullen wat informatie over het project op stencil zetten, zodat leerlingen aan mensen die ze

willen interviewen, enquêteren o.i.d. iets kunnen laten zien. Ook binnen de school zullen ze zorgen voor meer informatie over het project.

Verder zullen ze, als daarom gevraagd wordt, introductiebrieven schrijven e.d.

(Vraag tussendoor: Wat moet je zeggen als mensen vragen of ze nog eens iets van de resultaten van het project te zien zullen krijgen? Antwoord: Als je 't nog niet weet moet je dat natuurlijk gewoon zeggen. Bekijk die kwestie als groep. Je kunt allicht beloven nog iets te laten horen.)

3 *Rol van de begeleidende leraar*

Leraar zit tussen 2 vuren: zelfstandig laten werken, of 'helpen'. Gaat 't op het ogenblik goed?

Een leerling zegt: als je meer hulp wilt kun je daar toch altijd om vragen.

De leraar kan niet genoeg begeleiden, weet niet goed genoeg wat er in de groepjes aan de hand is. Twee methodes: a. leraar rent van groep naar groep (nadeel: ziet alleen maar de activiteiten, niet het groepsproces; werkt storend; wordt meer

ervaren als controleur dan als begeleider); b. leraar probeert per les 2 groepen wat beter te volgen. Ideaal zou zijn: meer begeleiders. Misschien is voor volgend jaar iets te regelen m.b.v. stagiaires van de lerarenopleiding.

De leraar wordt heel vaak als storend ervaren, de rol van 'leraar die kijkt of je 't goed doet' wordt niet doorbroken. Zowel leraren als leerlingen zullen aan andere rol moeten wennen.

Opmerking: Het is best prettig als je wat steun krijgt van de kant van de leraar.

4 De plenaire vergadering

In het algemeen zijn de reacties tot nu toe positief. Het is prettig en belangrijk iets van andere groepen te horen.

Tot dusver zijn 3 methodes gevolgd:

- a leraar leidt de vergadering (in het vervolg niet meer)
- b voorzitter uit de leerlingen (werkte soms goed, soms nauwelijks)
- c geen voorzitter (idem)

Het was meestal onduidelijk wat er op de agenda stond; voor volgende keren is een duidelijke agenda wel nodig.

Idee: de groepen bereiden bij toerbeurt een vergadering voor (ze gaan de groepen af, zorgen voor een agenda, en voor de leiding.)

Een vergadering moet pas worden gehouden als er voldoende te bespreken is. Het verdient aanbeveling na elke vergadering na te praten over hoe het ging, en afspraken te maken zodat het een volgende keer beter kan. Kan b.v. iedereen op een behoorlijke manier aan bod komen?

Soms lijken groepen of personen bang te zijn om hun moeilijkheden naar voren te brengen, terwijl dat toch juist moet gebeuren.

5 Wat doe je met moeilijkheden binnen de groep?

Je moet ze uiteindelijk zelf oplossen. Erover praten! Dat blijkt soms erg moeilijk. Niet iedereen

wil luisteren. Je kunt eventueel de leraar (als buitenstaander) er bij halen, zodat die als een soort 'gesprekstherapeut' kan optreden.

Mensen die zich binnen een groep niet aan afspraken houden werken erg frustrerend. Een goed *logboek* bijhouden (samen!) blijkt erg nuttig, ook voor later, als je duidelijk moet maken wat je gedaan hebt en hoe.

6 Informatie

Hoe kom je aan informatie? Soms wordt het wel erg slecht aangepakt. Veel groepen schrijven maar een keertje een brief, en wachten dan met de armen over elkaar op antwoord. Als dat dan uitblijft of tegenvalt moeten ze weer van voren af aan beginnen. Niet iedereen beseft dat je veel informatie nodig hebt; wat nu gebruikt wordt is vaak erg weinig, erg oppervlakkig en erg eenzijdig.

Van de ene kant is het wel nuttig als je zelfervaart wat je allemaal verkeerd kunt doen bij het aanvragen en zoeken van informatie, maar dat kost wel verschrikkelijk veel tijd. Daarom is afgesproken dat de leraren in het algemeen zullen behandelen, hoe je met een bibliotheek, een boek (inhoud, register, literatuurlijst, enz.), de telefoon, brieven, interviews, enquêtes, etc. etc. kunt omspringen.

7 Start

Veel groepen hebben ervaren dat ze een verkeerde start maakten, doordat ze geen echte doelstelling hadden.

Zowel theoretisch (boeken, tijdschriften) als praktisch (b.v. naar een school toestappen) kun je een behoorlijke start maken. Zolang je nog niet precies weet wat je wilt kan het handig zijn met mensen die je b.v. gaat interviewen ook de hele opzet eens te bespreken. Je kunt hun ook altijd vragen of ze je verder kunnen helpen.

Interviews en enquêtes kun je het beste eerst uitproberen.

Tot Pasen zijn nog twee klassikale en twee 'grote' vergaderingen gehouden. Op de tweede grote vergadering hebben we vooral gepraat over het inzakken van de motivatie en wat daaraan te doen was, op de derde over de presentatie van de les en het vaststellen van cijfers. Intussen liep dus het project, gedurende 2 (van de 4) lessen per week. Zoals gezegd, de motivatie zakte in. Het kwam geregeld voor dat een groep in zo'n les helemaal niets uitvoerde. Enkele frustrerende facto-

ren waren: een vaak slechte planning, organisatie en werkverdeling; hulpeloos wachten op informatie; geconfronteerd worden met mislukkingen. Ik kreeg de indruk dat sommigen er echt op zaten te wachten dat ik in zou grijpen, ze aan het werk zou zetten, ze zou vertellen hoe het moest. Maar naarmate duidelijker werd dat de oplossing uit de groep zelf moest komen, kwam het werk weer beter op gang.

Een sterke impuls was ook, toen het einde in zicht kwam, dat een concreet doel, het verzorgen van een les, moest worden bereikt. Ik had er veel nadruk op gelegd dat ze die les leuk, afwisselend, boeiend en informatief moesten maken, en daar heeft elke groep erg haar best op gedaan.

Tegen Pasen zaten de meeste groepen in tijdnood, zodat ze in de periode rond Pasen veel buiten lestijd hebben gedaan. De groepen die alles rond dachten te hebben presenteerden hun les, en dat ging erg goed. Zinnige informatie, goede discussies, leuke lesvormen (toneel, rollenspel, film, liedjes, tekeningen, gasten, quiz, stencils), en een aandachtig en kritisch publiek. Ook de nabesprekingen waren de moeite waard; het viel me daarbij op dat ik vaak popelde om in te grijpen en mijn oordeel uit te spreken, maar dat ik dat ook best aan de leerlingen kon overlaten. Het discussie-niveau lag ver boven wat ik in een vierde klas gewend was.

Reacties

De leerlingen vonden het project zo te horen wel leuk en nuttig. Die indruk heb ik gekregen uit gesprekken, evaluaties, vergaderingen en lesverslagen. Nou snap ik ook wel dat het beeld gekleurd is doordat ze zich tegenover mij niet al te makkelijk negatief zullen uitlaten: je blijft leraar, nietwaar. Maar het is me wel op- en meegevallen, dat de doelstellingen van het project erg duidelijk waren overgekomen.

Meer kritiek hebben we gekregen van collega's. Tevoren hadden we onze plannen besproken met de directie, onder meer in verband met de te verwachten problemen rond gedragsregels, en vanwege de benodigde faciliteiten. Van die kant hebben we alle medewerking gehad. De collega's probeerden we op de hoogte te brengen en te houden via het prikbord in de lerarenkamer. Daarbij stuitten we op de paradoxale situatie dat we te horen kregen dat we niet genoeg informatie gaven, terwijl er waarschijnlijk geen haan naar gekraaid had als we alles zoals gebruikelijk in het geniep hadden gedaan.

Over de gedragsregels, die anders waren dan tijdens andere lessen, ontstond inderdaad vrij wat wrevel. Ook de enquêteformulieren, die collega's geregeld onder de neus geduwd kregen, gaven menigmaal aanleiding tot gevoelens variërend van hilariteit tot verontwaardiging.

En verder bestond het idee, dat de neerlandici zoiets niet op eigen houtje zouden moeten doen, maar meer naar samenwerkingsvormen zouden moeten zoeken en meer aansluiten bij wat er in andere lessen gebeurt.

Begin juni hebben we een afsluitende evaluerende vergadering gehouden voor leerlingen, belangstellende collega's en onszelf, waarbij onder meer deze zaken aan de orde zijn geweest. Voor mij is wel duidelijk geworden, dat we toch veel meer rekening met de rest van de school moeten houden, meer informatie moeten verschaffen, en meer samen moeten werken. (Bijvoorbeeld voor dit jaar een projectje van Nederlands en maatschappijleer over de krant, voor de vijfde klas.) Ik moet er wel bijzeggen dat ik nou ook weer niet zo'n vreselijke vakkenintegratie-fanaat ben. Vooral bij dit soort projecten vind ik het niet nodig krampachtig te zoeken naar nóg een vak om mee samen te doen.

Privé-evaluatie

Eigenlijk ben ik best wel tevreden over het resultaat. Van onze doelstellingen is meer bereikt dan ik had verwacht. En ik vind ook dat ik zelf veel heb geleerd, bijvoorbeeld hoe belangrijk het is je niet te gedragen als god de vader, en dat je principieel moet uitgaan van vertrouwen in je leerlingen. Het valt waarachtig niet mee, als je in het begin merkt hoe weinig ze kunnen, om niet te zeggen 'Zie je wel, het gaat niet' en er maar mee te stoppen. Het is niet makkelijk als je moet aanzien dat een groep niks doet; je handen jeuken. De leerlingen waren echt niet de enigen bij wie de motivatie inzakte. Maar toch, het vertrouwen dat elke groep haar eigen verantwoordelijkheid kan dragen loont op den duur.

Gelukkig ben ik toch nog met een aantal problemen blijven zitten, zoals:

- * Hoe vind je het juiste evenwicht tussen het streven de leerlingen zelf hun problemen te laten oplossen, en je plicht als mens ze te helpen en hun bijvoorbeeld niet de vreselijkste dingen te laten overkomen zonder dat je een hand uitsteekt?
- * Hoe vermijd je in de huidige situatie al te grote vrijblijvendheid en een al te academische benadering van de problemen?
- * Hoe laat je een *hele klas* samenwerken, met andere woorden hoe kan het werk van verschillende groepen op niet-geforceerde wijze een zaak van de hele klas worden?
- * Hoeveel tijd, en op welke manier gespreid, zou je het beste aan zo'n project kunnen besteden?

Misschien vind ik bij volgende gelegenheden de antwoorden, vermoedelijk allerlei nieuwe vragen. Nou ja, het belangrijkste is dat we gezond zijn.